

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Історичний факультет
Кафедра всесвітньої історії

Дипломна робота магістра
“Прем’єрство Дзюньїтіро Коїдзумі (2001 – 2006):
політика і реформи”

Виконала:
магістрантка II курсу
денної форми навчання
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
Шульга Анастасія Вікторівна

Науковий керівник:
кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії
Боровець Іван Іванович

Рецензент:

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Історіографія, джерельна база та методологія дослідження	7
1.1. Історіографія проблеми	7
1.2. Аналіз джерельної бази	15
1.3. Методологічні засади дослідження	19
Висновки до розділу 1	21
Розділ 2. Дзюньїтіро Коїдзумі в контексті суспільно-політичного розвитку Японії наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.	22
2.1. Політична криза в країні та її особливості	22
2.2. Д. Коїдзумі до прем'єрства: кар'єра, погляди і діяльність	33
Висновки до розділу 2	42
Розділ 3. Економічні та соціальні реформи уряду Д. Коїдзумі	43
3.1. Особливості формування економічної політики: пошук шляхів виходу з кризи	43
3.2. Реформування моделі соціального забезпечення	54
Висновки до розділу 3	66
Розділ 4. Основні напрями зовнішньої політики уряду Японії	67
4.1. Еволюція японсько-американських та японсько-китайських відносин... ..	67
4.2. Японсько-російські відносини як ресурс взаємодоповнюючого розвитку	78
Висновки до розділу 4	86
Висновки	88
Список використаних джерел та літератури	91
Додатки	103

ВСТУП

Актуальність теми. Одним з ключових завдань, яке зберігає свою актуальність упродовж всього періоду незалежності України, є проведення ефективних структурних реформ. У цьому контексті вкрай важливим для нашої держави є вивчення досвіду інших країн. Саме тому в межах цього дослідження спробуємо розкрити сутність реформаторських заходів прем'єр-міністра Японії 2001 – 2006 рр. Дзюньїтіро Коїдзумі – непересічного діяча на японському політичному небосхилі початку ХХІ ст. і прихильника радикальних перетворень у країні.

Слід зазначити, що в сучасній українській історіографії діяльність уряду Д. Коїдзумі в Японії майже не потрапляла в поле зору дослідників, тому потребує детального вивчення не лише істориками, а й політиками, економістами, дипломатами, тобто визначається не тільки власне теоретичним науковим інтересом, а й має суто практичне значення в контексті вироблення власної національної стратегії внутрішньо- і зовнішньополітичного розвитку країни.

Дана тема актуальна також у тому контексті, що дозволяє простежити передумови, причини, хід і наслідки структурних реформ в Японії на початку ХХІ сторіччя, запозичити її досвід для покращення соціального та матеріального становища громадян нашої держави. Окрім того, вивчення досвіду реформування різних сфер життя суспільства інших країн, дозволяє зважити всі “за” та “проти” у процесі використання кращого світового досвіду для модернізації нашої країни. Саме дослідження процесу реформ на прикладі Японії періоду прем'єрства Д. Коїдзумі, визначення їх особливостей, могло б посприяти проведенню структурних реформ в Україні.

Вивчення порушеної в роботі проблеми, як на нашу думку, допомагає краще осмислити роль особи в історії, з'ясувати і продемонструвати, що вона може зробити для своєї країни у критичні періоди її розвитку. На прикладі особи Дзюньїтіро Коїдзумі, можна побачити, наскільки значимим є

дотримання принципів політичного етикету. Принциповість, прямота, вимогливість, уміння досягати поставлених цілей – ось прикметні риси цього японського політика, що потрібно переймати українській політичній еліті.

Відзначимо, що особливістю розвитку Японії початку XXI ст. стало те, що вона активно впроваджуючи досвід інших країн, не втрачала своєї самобутності. Зокрема, поєднуючи у своєму побуті американські та європейські надбання науки й культури, японці не відмовилися від притаманної для них культури поведінки, моральних принципів. Це є повчально, адже саме так повинні чинити представники цивілізованої нації – брати від світового розвитку найцінніше та, водночас, залишатися самими собою і цінувати найбільше своє, національне й оригінальне.

Об’єктом дослідження є особливості суспільного розвитку Японії на початку XXI ст.

Предметом дослідження є реформаторська політика прем’єр-міністра Японії Д. Коїдзумі.

Хронологічні межі охоплюють період початку XXI ст., зокрема з квітня 2001 р. до вересня 2006 р., що зумовлено часом перебування Д. Коїдзумі на посаді прем’єр-міністра Японії. Проте, з метою глибшого висвітлення суспільно-політичних поглядів цього політичного діяча та передумов його реформаторської політики, автору доводилося виходити за рамки задекларованої нижньої хронологічної межі, звертаючись до особливостей розвитку Японії 90-х рр. XX ст.

Географічні межі дослідження охоплюють територію Японії станом на початок XXI ст.

Мета роботи полягає у комплексному й системному аналізі реформ прем’єр-міністра Японії Д. Коїдзумі впродовж 2001 – 2006 рр.: їх сутності та досягнутих результатів.

Реалізація визначеної мети передбачає розв’язання таких **завдань**:

– охарактеризувати стан історіографічного вивчення проблеми та репрезентативність джерельної бази;

- визначити ключові тенденції у політичному розвитку Японії наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.;
- з'ясувати суспільно-політичні погляди та основні напрямки діяльності Д. Коїдзумі до прем'єрства;
- висвітлити сутність та особливості реформаторського курсу уряду Коїдзумі в економічній сфері;
- розкрити сутність перетворень у системі соціального забезпечення та визначити їх соціальний ефект;
- простежити вплив внутрішніх перетворень на зміни й новації у зовнішньополітичній стратегії японського уряду;
- проаналізувати наслідки реалізації реформаторської програми Д. Коїдзумі в контексті впливу перетворень на внутрішньо- і зовнішньополітичний розвиток Японії.

Новизна дослідження полягає в тому, що вперше у вітчизняній історіографії зроблено спробу реконструювати цілісну картину реформаторської політики в Японії на початку ХХІ ст. прем'єр-міністра Д. Коїдзумі, з'ясувати структуру перетворень та визначити їх ефективність й результативність для країни.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані для створення узагальнюючих наукових праць, навчальних посібників, розробки спецкурсів і спецсеінарів з історії Азіатсько-Тихоокеанського регіону загалом та Японії зокрема. Окрім того, матеріали магістерської роботи можна використовувати студентами для підготовки до семінарських занять з курсу “Новітня історія країн Азії та Африки”, написання рефератів, курсових робіт, а також під час викладання всесвітньої історії в загальноосвітній школі.

Апробація результатів дослідження відбувалася під час виступу на науковій конференції студентів і магістрантів історичного факультету (24 квітня 2019 р.) – тема виступу: “Економічні та соціальні реформи уряду Дзюньїтіро Коїдзумі (2001 – 2006 рр.): зміст і результати”, а також під час

попереднього захисту магістерських робіт на засіданні кафедри всесвітньої історії (13 листопада 2019 р.). З теми магістерської роботи здійснено дві публікації у збірнику наукових праць студентів і магістрантів історичного факультету: “Економічні та соціальні реформи уряду Д. Коїдзумі (2001 – 2006 рр.): зміст і результати” та “Дзюньїтіро Коїдзумі в контексті суспільно-політичного розвитку Японії кінця XX – початку XXI ст.: кар’єра, погляди і діяльність”.

Структура роботи зумовлена метою та завданнями дослідження й побудована за проблемно-хронологічним принципом. Робота складається зі змісту, вступу, чотирьох розділів, дев’яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, а також додатків. Мета останніх – унаочнити всеохопленість й масштабність внутрішніх перетворень та багатовекторність зовнішньополітичної стратегії Д. Коїдзумі. Загальний обсяг складає 105 сторінок, з них основного тексту – 90 сторінок. Список використаних джерел і літератури налічує 106 позицій.

Висновки

Результати магістерського дослідження дозволили нам зробити такі висновки:

1. Вагомою постаттю у суспільно-політичному житті Японії початку XXI ст. був прем'єр-міністр Дзюньїтіро Коїдзумі, від якого власне і залежала подальша доля країни: її внутрішня стабільність та зовнішньополітичний авторитет. Він не був випадковою людиною на політичному олімпі Японії, адже продовжував справу діда і батька. Вже з дитинства його готували до майбутньої політичної кар'єри, а відтак пройшовши до 2001 р. цілу низку посад в органах влади, в нього сформувався значний політичний досвід.

2. Аналіз історіографії засвідчив, що найгрунтовніше дослідниками вивчені основні напрямки політичної діяльності Д. Коїдзумі в період його перебування на посаді прем'єр-міністра. Разом з тим, не знайшли належного висвітлення питання, які стосуються формування суспільно-політичного світогляду майбутнього прем'єра, його діяльності на різних посадах до 2001 р. (представлено надзвичайно фрагментарно). Відсутня також чітка структуризація реформаторської діяльності Д. Коїдзумі упродовж 2001 – 2006 рр. В комплексі все це доводить необхідність комплексної розробки порушеної в роботі проблеми.

Достатньо репрезентативною є також джерельна база, представлена різними видами, яка дозволила розв'язати визначені завдання дослідження. Водночас незначними є джерела, які б чітко розкривали причини змін у конкретних позиціях та рішеннях японського прем'єра.

3. Особливістю суспільно-політичного життя Японії на межі XX–XXI ст. було наростання кризи, зумовленої розгортанням упродовж 1990-х рр. міжпартійної боротьби, результатом якої була часта зміна прем'єр-міністрів. Внаслідок цього жодному з керівників уряду не вдавалося зосередитися на практичній реалізації програми структурних реформ. За таких умов для вирішення цілого комплексу проблем біля керма влади на

початку XXI ст. потрібна була яскрава й неординарна особистість, політик, здатний повернути мільйонам японців віру перших післявоєнних десятиліть. Такого політика під час чергової виборчої кампанії 2001 р. суспільство побачило в особі Д. Коїдзумі та надало високий кредит довіри в очікуванні від нового прем'єра рішучості в контексті проведення кардинальних перетворень. Такий вибір був зумовлений також особистісними якостями політика: чесністю, рішучістю, принциповістю, оригінальністю політичного мислення та демократичному стилю поведінки.

4. Очоливши в квітні 2001 р. уряд, Д. Коїдзумі зосередив свою діяльність в напрямку всеохоплюючого реформування країни. Головними було визначено два напрямки. По-перше, під гаслом “без структурних реформ немає економічного зростання” послідовно проводився курс на прискорення та поглиблення перетворень практично у всіх сферах життя країни. З їх допомогою він пообіцяв за три роки вивести країну з економічної кризи. По-друге, предметом особливої уваги уряду і особисто Д. Коїдзумі було підвищення політичної ролі Японії на міжнародній арені, перетворення її в “нормальну країну”, яка, як і інші впливові країни світу, мала б можливість самостійно і вільно визначати способи забезпечення власної безпеки та активно брати участь у вирішенні міжнародних конфліктів.

5. Структурно концепція “лікування Японії” за методикою Коїдзумі включала цілий комплекс заходів: розширення повноважень прем'єра задля усунення попередньої практики міжпартійних баталій та пришвидшення прийняття вкрай нагальних рішень і ухвал; оновлення партійних кадрів, внаслідок чого до лав правлячої Ліберально-демократичної партії прийшли нові люди, прихильники курсу Коїдзумі – так звані “діти Коїдзумі”, а “партійні пенсіонери” були відсторонені від управління; модернізація системи адміністративного управління; подолання корупції спробами розмежування бізнесу і політики; оздоровлення банківської системи; реформа податкової та пенсійної систем; реорганізація поштового відомства у приватні підприємства; активізація підприємницької діяльності шляхом

масштабної приватизації; вдосконалення системи соціального забезпечення; запровадження освітньої програми “японці із знанням англійської” та цілий ряд інших заходів, покликаних змінити країну на краще.

Водночас, слід зазначити, що пропоновані заходи часто викликали невдоволення політичної еліти та суспільства. Річ у тім, що перші ревно стежили за збереженням своєї політичної ваги і можливістю збагачення, а звичайні громадяни не були готовими набратися терпіння та вимагали негайного покращення свого становища.

І все ж, більшість заходів уряду Д. Коїдзумі мали позитивні наслідки, адже починаючи з 2005 р. японська економіка почала показувати стійке зростання, що дозволяє вважати, що країна вийшла з тривалого економічного застою. У значній мірі це і було зумовлено проведеними в Японії структурними реформами.

6. На другому з названих вище напрямків – зовнішньополітичному – кабінет Д. Коїдзумі домогся прийняття ряду важливих законодавчих актів, які остаточно зняли існуюче понад півстоліття табу на вихід японських сил самооборони за межі своєї країни і відкрили шлях до активізації діяльності Японії на міжнародній арені. У червні 2004 р. “надзвичайне законодавство” було доповнено новими законами. Їх умовно можна розділити на два блоки: пов’язані з нейтралізацією збройного нападу на країну і необхідні для реалізації в Японії положень гуманітарного міжнародного права. Таким чином, за період прем’єрства Коїдзумі в Японії була створена законодавча база, яка з однієї сторони регулювала порядок дій влади в надзвичайних ситуаціях, а з іншої посилювала вплив країни на міжнародній арені.

Таким чином, є всі підстави стверджувати, що час перебування на посаді прем’єр-міністра Японії Д. Коїдзумі був одним із найзначніших періодів за всю післявоєнну історію країни. Недаремно в зарубіжній пресі за політичну волю, рішучість та критичність мислення його ставили в один ряд з такими видатними політиками, як Шарль де Голль у Франції та Маргарет Тетчер у Великобританії.

Список використаних джерел та літератури

I. Джерела:

1. Бабанов М. А. Хронология внутривосточных событий и внешнеполитических контактов Японии (январь 2005 – декабрь 2006) // Актуальные проблемы современной Японии. Москва: Ин-т Дальн. Вост. РАН, 2007. Вып. XXIII. С. 128-150. URL: http://www.ifes-ras.ru/images/abook_file/apsj_23.pdf
2. Бантин В. Премьером Японии станет Коидзуми // Независимая газета. 2001. № 74. 25 апреля. С. 2. URL: http://www.ng.ru/archive/index.php?PAGEN_1=375
3. Бантин В. Трое плюс Хасимото. Желаящих сменить Иосиро Мори на посту премьера, ждут «внутрипартийные выборы» // Независимая газета. 2001. № 65. 12 апреля. С. 6. URL: http://www.ng.ru/archive/index.php?PAGEN_1=376
4. Бантин В. Япония на пороге перестройки // Независимая газета. 2001. № 74. 25 апреля. С. 6. URL: http://www.ng.ru/archive/index.php?PAGEN_1=375
5. Бисикало А. Прыжок Короля-Льва: итоги правления Дз. Коидзуми (по материалам японских СМИ и российских новостных агентств). URL: <http://info-japan.ru/articles/pryzhok-korolya-lva-itogi-pravleniya-dzkoidzumi>
6. Георгиев Ю. Проблемы и перспективы японской экономики // Япония сегодня. 2002. № 6. С. 8-9.
7. Десять важнейших событий 2001 года в Японии и российско-японских отношениях // Япония сегодня. 2002. № 1. С. 14-15.
8. Дзюньитиро Коидзуми отправил кабинет по почте // Коммерсантъ. 2004. № 180. 28 сентября. С. 10. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/509132>
9. Дзюньитиро Коидзуми: “Только победа!” // Независимая газета. 2003. № 265. 8 декабря. С. 4. URL: http://www.ng.ru/dipkurer/2003-12-08/15_koidzumi.html
10. Иванов А. Без боли не будет лучшей доли // Коммерсантъ. 2006. № 165. 6 сентября. С. 20. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/701621>
11. Интервью премьер-министра Японии Дзюньитиро Коидзуми РИА “Новости” // Информационно-аналитический бюллетень Депутатской группы по связям с парламентом Японии. 2003. Январь. № 29. С. 13. URL: <http://ru-jp.org/iab29.pdf>

12. Коидзуми Д. Токио и Москва идут одним путем // Российская газета. 2005. № 3930. URL: <https://rg.ru/2005/11/19/koidzumi.html>
13. Криза в Японії: прем'єр розпустив парламент // Корреспондент. 2005. 8 серпня. URL: <https://ua.korrespondent.net/world/259537-kriza-v-yaponiyi-prem-er-rozpustiv-parlament>
14. Кудашкина Е. Парламент Японии одобрил пенсионную реформу // Ведомости. 2004. 12 мая. URL: <https://www.vedomosti.ru/archive/2004/05/12>
15. Лечение по методу Коидзуми // "Коммерсантъ Власть". 2001. № 32. 14 августа. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/278150>
16. Мартинов А. Завдання для «Нового самурая» // Демократична Україна. 2006. № 178. 28 вересня. URL: <https://dua.com.ua/2006/178/index.shtml>
17. Миловзоров А. Триумф Коидзуми не сулит России ничего хорошего // Утро. 2005. 4 октября. URL: <https://utro.ru/articles/2005/10/04/482658.shtml>
18. Опасная вялость японской экономики. Страна Восходящего Солнца остро нуждается в новой денежной политике // Независимая газета. 2001. № 58. 3 апреля. С. 11. URL: http://www.ng.ru/archive/index.php?PAGEN_1=377
19. Ответы официального представителя МИД России А. В. Яковенко на вопросы российских СМИ по российско-японским отношениям // Информационно-аналитический бюллетень Депутатской группы по связям с парламентом Японии. 2003. Январь. № 29. С. 12-13. URL: <http://ru-jp.org/iab29.pdf>
20. Парламенский кризис в Японии: после голосования по реформе почты премьер распустил нижнюю палату и назначил новые выборы // Обозрение. 2005. 8 августа. URL: <https://press.try.md/item.php?id=63285>
21. Переконлива перемога японського прем'єра Коїдзумі // Свобода. 2005. № 37. 16 вересня. С. 4. URL: [http://www.svoboda-news.com/arxiv/pdf/2005/Svoboda-2005-37.pdf#search="2005"](http://www.svoboda-news.com/arxiv/pdf/2005/Svoboda-2005-37.pdf#search=).
22. Петренко Є. «Храм спотикання» японського прим'єра // Демократична Україна. 2006. № 159. 1 вересня. URL: <https://dua.com.ua/2006/159/index.shtml>
23. Премьер Японии Коидзуми о своих привычках, секрете успеха и пенсионной реформе // Обозрение. 2004. 2 апреля. URL: <https://press.try.md/item.php?id=39626>

24. Речь Премьер-министра Японии Дзюньитиро Коидзуми на международной конференции “Ядерный век: наука и общество” (11 января 2003 г. В РНЦ «Курчатовский Институт») // Информационно-аналитический бюллетень Депутатской группы по связям с парламентом Японии. 2003. Январь. № 29. С. 15-18. URL: <http://ru-jp.org/iab29.pdf>

25. Российско-японский план действий // Информационно-аналитический бюллетень Депутатской группы по связям с парламентом Японии. 2003. Январь. № 29. С. 47-55. URL: <http://ru-jp.org/iab29.pdf>

26. Совместное заявление Президента Российской Федерации и Премьер-министра Японии о принятии Российско-Японского плана действий // Информационно-аналитический бюллетень Депутатской группы по связям с парламентом Японии. 2003. Январь. № 29. С. 46-47. URL: <http://ru-jp.org/iab29.pdf>

27. Строкань С. Сам себе самурай // Совершенно секретно. 2004. 7 октября. URL: <http://www.sovsekretno.ru/app/image/2004/10/7/>

28. Тебин Н. П. Хроника внутривосточных событий и внешнеполитических контактов Японии в 2001 г. // Актуальные проблемы современной Японии. Институт Дальнего Востока РАН. Москва, 2003. С. 163-182. URL: http://japanstudies.ru/images/books/apsj_19.pdf

29. Тебин Н. П. Хронология внутривосточных событий и внешнеполитических контактов Японии в 2002 г. // Актуальные проблемы современной Японии. Институт Дальнего Востока РАН. Москва, 2004. С. 146-161. URL: http://www.ifes-ras.ru/images/abook_file/apsj_20.pdf

30. Ханхараев В. С. Новейшая история стран Азии и Африки: практикум. Улан-Удэ: Издательство Бурятского госуниверситета, 2010. 76 с. URL: http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUK EwjB4oyXzvDjAhUkxMQBHRcLAlgQFjAAegQIAhAC&url=http%3A%2F%2Fwww.library.bsu.ru%2Fcgibin%2Ffirbis64r_12%2Fcgibirbis_64.exe%3FLNG%3D%26C21COM%3D%26I21DBN%3DELRE%26P21DBN%3DELRE%26Z21ID%3D%26Image_file_name%3Debook%252Fbxre0000017.pdf%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1&usg=AOvVaw0gIKdBqYN45D0pII_RViRk

31. Японія реформує пенсіонерів // Контракты. 2004. № 20. 17 травня. С. 4. URL: <http://archive.kontrakty.ua/gc/2004/20.html>

32. Японія на порозі зміни уряду // Демократична Україна. 2006. № 161. 5 вересня. С. 4. URL: <https://dua.com.ua/2006/161/index.shtml>

II. Література

33. Александров И. М. Налоговые системы России и зарубежных стран. Москва: Бератор-Пресс, 2002. 269 с. URL: <http://xn--90ahkajq3b6a.xn--2000-94dygis2b.xn--p1ai/nalog/nalog2.htm>

34. Анисимцев Н. Центральный аппарат административно-государственного управления современной Японии // Проблемы Дальнего Востока. 2003. № 5. С. 26-38.

35. Асланова О. С. Япония и США в XXI веке: региональные факторы упрочнения альянса // Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 4: История. Регионоведение. Международные отношения. № 2. 2010. С. 141-149. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yaponiya-ssha-v-xxi-veke-regionalnye-factory-uprocheniya-alyansa>

36. Баскакова М. Японская экономическая модель // Международная экономика и международные отношения. 2004. № 1. С. 98-106.

37. Батакова А. А. Подходы правительства Японии к проблемам исторического прошлого // Вестник МГИМО-Университета. 2016. № 1 (46). С. 106-117. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/podhody-pravitelstva-yaponii-k-problemam-istoricheskogo-proshlogo>

38. Батакова А. А. Проблемы исторического прошлого в современных отношениях Японии с Китаем и Республикой Корея // Проблемы Дальнего Востока. 2014. № 6. С. 32-44. URL: <http://naukarus.com/problems-istoricheskogo-proshlogo-v-sovremennyh-otnosheniyah-yaponii-s-kitaem-i-respublikoy-koreya>

39. Белокурова Г., Мизгулина М. Проблемы интернационализации японской йены // Проблемы Дальнего Востока. 2001. № 4. С. 103-115.

40. Борисенко А. Функции внутрипартийных фракций в структуре Либерально-демократической партии Японии // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. Вип. 10. С. 56-57.
41. Бунин В. Н. Японо-американский союз безопасности: история и современность (к 50-летию со дня основания). Москва: Международные отношения, 2000. 385 с.
42. Видмарович Б. Японо-китайские отношения 2001-2007 гг. // Вестник РГУ им. И. Канта. Гуманитарные науки. 2008. № 12. С. 70-74. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yapono-kitayskie-otnosheniya-2001-2007-godov>
43. Вода К. Р. Политика Японии в Тихоокеанской Азии и интересы России // Свободная мысль. 2015. № 2. С. 127-138. URL: <http://svom.info/entry/546-politika-yaponii-v-tihookeanskoj-azii-i-interesy-r/>
44. Говоров А. В. Коидзуми Дзюньитиро. Политический портрет // Япония 2002-2003. Ежегодник. Москва: Издательство «МАКС-Пресс», 2003. С. 57-68. URL: http://yearbookjapan.ru/images/book/japan_2002-2003.pdf
45. Головнин В. Что кроется за «феноменом Коидзуми»? // Азия и Африка сегодня. 2001. № 9. С. 23-26.
46. Гребенщиков Э. Тихоокеанская Россия и Япония: регионализация отношений // Мировая экономика и международные отношения. 2004. № 1. С. 89-97.
47. Губин А. В. Изменение роли США в Северо-Восточной Азии: военно-политический аспект // Проблемы национальной стратегии. 2018. № 4 (49). С. 81-103. URL: <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=https://riss.ru/images/pdf/journal/2018/4/07.pdf&hl=ru>
48. Добринская О. А. О внешнеполитических итогах деятельности Дз. Коидзуми // Япония, 2007: ежегодник / РАН, Ин-т востоковедения, Ин-т Дал. Востока [и др.]; [гл. ред. Э. В. Молодякова]. Москва, 2007. С. 84-101. URL: http://yearbookjapan.ru/images/book/japan_2007.pdf

49. Добринская О. А. О подходе Японии к борьбе с международным терроризмом // Япония 2002-2003. Ежегодник. Москва: Издательство «МАКС-Пресс», 2003. С. 83-100. URL: http://yearbookjapan.ru/images/book/japan_2002-2003.pdf
50. Добринская О. А. Отношения Японии с крупными державами АТР // Мировая экономика и международные отношения. 2003. № 3. С. 95-101.
51. Истомина И., Водопьянов К. Трансформация американо-японского союза // Международные процессы. 2016. № 1. С. 121-142. URL: <http://intertrends.ru/system/Doc/ArticlePdf/1098/6ORRRULsO.pdf>
52. Залетов О. Пенсійний захист населення: глобальна проблема XXI століття // Страхова справа. 2006. № 3 (23). С. 12-17. URL: <https://scholar.google.com/citations?user=TqDBfp4AAAAJ&hl=zh-TW>
53. Зовнішня політика країн АТР (1945 – 2000-і рр.): [навчальний посібник] / О. В. Шевчук, Л. А. Вовчук, І. С. Погорелова. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. 292 с. URL: <http://lib.chmnu.edu.ua/pdf/posibniku/352/6.pdf>
54. Іванець Т. 9 стаття Японської Конституції: «за» чи «проти»? // Соціологія у (пост)сучасності. Збірник наукових тез учасників VI Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. С. 130-131.
55. Караиванов А. А. Проблемы и перспективы развития торговых отношений между Россией и Японией в начале XXI в. // // Актуальные проблемы современной Японии. Москва: Ин-т Дальн. Вост. РАН, 2007. Вып. XXIII. С. 4-32. URL: http://www.ifes-ras.ru/images/abook_file/apsj_23.pdf
56. Карибэ Ё. Политическое будущее японских консерваторов // Азия и Африка Сегодня. 2007. № 4. С. 25-26.
57. Крупянюк М. И. Япония после «холодной войны». Политика обеспечения национальной безопасности. Москва: Восточная литература РАН, 2001. 272 с
58. Кимура Х. За улучшение российско-японских отношений // Азия и Африка сегодня. 2005. № 1. С. 73-75.

59. Китай очима Азії. Колективна монографія / Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України; Українська асоціація китаєзнавців. Київ, 2017. 316 с. URL: <http://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2017/07/Book-1.pdf>
60. Китамура В. Парадоксы централизации и децентрализации: опыт Японии / [пер. А. Маклакова]. URL: http://www.decentralization.ws/icd2/papers/local_gov_japan.htm
61. Козицький А. М. Новітня історія Азії та Африки. Львів: Афіша, 2005. 430 с.
62. Леонтьева Е. Закат «экономического чуда» // Азия и Африка сегодня. 2002. № 3. С. 4-5.
63. Леонтьева Е. Кризис и реформы в банковской системе Японии // Мировая экономика и международные отношения. 2004. № 4. С.57-65.
64. Леонтьева Е. Япония: преодоление кризиса // Международная экономика и международные отношения. 2000. № 8. С. 107-113.
65. Малютина Е. В. Национальная идентичность и региональный статус Японии в начале XXI века // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. 2015. № 3. С. 121-125. URL: http://scjournal.ru/articles/issn_1997-292X_2015_3-3_32.pdf
66. Маслова Т. Боргова політика уряду Японії в умовах старіння населення // Вісник ТНЕУ. 2013. № 1. С. 146-153. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/8921/1/%D0%9C%D0%B0%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%A2..pdf>
67. Мен Д. Япония – Центральная Азия: в условиях смены парадигмы мирового развития. С. 61-67. URL: file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/%D1%81%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%20%D0%A2%D0%BE%D1%88%D0%B8%D0%B1%D0%B02_p61.pdf
68. Михайлова Ю. Д. Премьер-министр Коидзуми Дзюньитиро в политической карикатуре – к вопросу об особенностях современной японской карикатуры //

Письменные памятники Востока. 2011. № 1. С. 161-178. URL: http://www.orientalstudies.ru/rus/images/pdf/PPV_2011_1-14_13_mikhailova.pdf

69. Михеев В. В. Китай – Япония: стратегическое соперничество и партнерство в глобализирующемся мире. Москва: Издательство Руслана Элинина, 2009. 360 с. URL: <http://www.prometeus.nsc.ru/acquisitions/10-05-04/cont10.ssi>

70. Молодякова Э. В. Многоаспектность проблемы святилища Ясукуни // Япония 2007. Ежегодник. Москва: «АИРО-XXI», 2007. С. 48-68. URL: http://yearbookjapan.ru/images/book/japan_2007.pdf

71. Ноздрев Н. Структурный кризис финансового сектора экономики Японии // Мировая экономика международные отношения. 2000. № 1. С. 54-58.

72. Олтаржевский В. П., Пузыня Н. Н. Международные отношения и внешняя политика государств Восточной Азии: учеб. пособие. Изд. 2-е, испр. и доп. Иркутск: Изд-во ИГУ, 2013. 301 с. URL: http://hist.isu.ru/ru/science/docs/2016/oltarjevskii_puzinea.pdf

73. Павленко П.А. Либерально-демократическая партия в политической системе современной Японии (1955 – 2001гг.). Москва: АИРО-XXI; Санкт-Петербург: Дмитрий Буланин, 2006. 263 с. URL: <https://search.rsl.ru/ru/record/01002968145>

74. Павлятенко В. Н., Шлындов А. В. Российско-японские отношения: некоторые итоги и перспективы на старте XXI столетия // Проблемы Дальнего Востока. 2000. №4. С. 5-28.

75. Павлятенко В., Семин А., Тебин Н., Щербаков Д. Япония в 2005 году // Проблемы Дальнего Востока. 2006. № 3. С. 98-108.

76. Парамонов О. Г. Адаптация японо-американского альянса к вызовам нового столетия: успехи и неудачи // Вестник МГИМО-Университет. 2011. № 4 (19). С. 34-56. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/adaptatsiya-yapono-amerikanskogo-alyansa-k-vyzovam-novogo-stoletiya-uspehi-i-neudachi>

77. Петрунина Ж. В. Китайско-японские отношения в конце XX – начале XXI вв.: от конфронтации к взаимодействию // Научно-методический электронный журнал «Концепт». 2014. Т. 20. С. 2156-2160. URL: <https://e-koncept.ru/2014/54695.htm>

78. Политическая система современной Японии: Учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. Д. В. Стрельцова. Москва: Аспект Пресс, 2013. 384 с. URL: <https://mgimo.ru/upload/iblock/dc0/politicheskaya-sistema-sovremennoj-yaponii.pdf>

79. Родригес А. М. История стран Азии и Африки в Новейшее время: учебн. для вузов. Москва: Проспект, 2009. 512 с.

80. Семеніст І. Розвиток американо-японського союзу безпеки після подій 11 вересня 2001 року // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2010. Випуск 88 (Частина І). С. 24-26. URL: <file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/1236-4789-1-PB.pdf>

81. Семин А. В. США – Япония: полвека альянса // США – Канада. Экономика, политика, культура. 2010. № 8. С. 34-46.

82. Семин А. В. Японо-китайские отношения в начале XXI в.: состояние и перспективы // Актуальные проблемы современной Японии. Москва: Ин-т Дальн. Вост. РАН, 2004. Вып. XX. С. 103-127. URL: http://www.ifes-ras.ru/images/abook_file/apsj_20.pdf

83. Сенаторов А. Япония: крупная реорганизация правительственной структуры // Проблемы Дальнего Востока. 2002. № 2. С. 53-57.

84. Сенаторов А. И. Семь лет административной реформы: достижения и проблемы // Япония 2002-2003. Ежегодник. Москва: Издательство «МАКС-Пресс», 2003. С. 32-56. URL: http://yearbookjapan.ru/images/book/japan_2002-2003.pdf

85. Сенаторов А. И. Япония: от «одинокого пацифизма» к «обычной стране»? // Проблемы Дальнего Востока. 2004. № 1. С. 69-86.

86. Сенаторов А. И., Цветова И. А. Один год правления кабинета С. Абэ // Япония 2007. Ежегодник. Москва: «АИРО-XXI», 2007. С. 5-26. URL: http://yearbookjapan.ru/images/book/japan_2007.pdf

87. Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 – кінець XX ст.). Суми: Університетська книга, 2003. 288 с.

88. Соколов В. Машиностроительный комплекс Японии: тенденции развития // Международная экономика и международные отношения. 2006. № 8. С.81-88. URL: https://www.imemo.ru/jour/meimo/index.php?page_id=685&id=3217&at=a&pi
89. Стрельцов Д. В. Япония между восточноазиатским и транстихоокеанским регионализмом // Вестник Московского университета. Серия 25. Международные отношения и мировая политика. 2012. № 3. С. 72-95. URL: https://fmp.msu.ru/attachments/article/258/STRELTSOV_3_2012.pdf
90. Таран М. А. Регіональні виміри та глобальна проєкція “м’якої сили”: зовнішня політика Китаю на початку XXI ст. // Суспільно-політичні трансформації в країнах Сходу на сучасному етапі. Колективна монографія. Київ: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, 2012. С. 108-121. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-6589-9/978-966-02-6589-9.pdf>
91. Терехов В. Военно-политическое становление Японии // Азия и Африка сегодня. 2006. №10. С. 2 -8.
92. Троицкий Е. Ф., Ким М. Ю. Политика Японии в Центральной Азии (1992-2016 гг.) // Вестник Томского государственного университета. История. 2017. № 50. С. 84-88. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:_5sPNECa_HEJ:vital.lib.tsu.ru/vital/access/services/Download/vtls:000617555/SOURCE1+&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=ua
93. Уразаева Ф. П. Внешняя политика Японии на современном этапе // Теории и проблемы политических исследований. 2018. Том 7. № 4. С. 117-129. URL: <http://publishing-vak.ru/file/archive-politology-2018-4/13-urazaeva.pdf>
94. Хонг В. С. Возможности, ограничения и перспективы урегулирования территориального спора между Японией и Россией. Взгляд из Кореи. URL: <http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/jcrees/2013Osaka/22WanSuk.pdf>
95. Цветова И. А. Внутренняя политика правительства Коидзуми // Япония 2002-2003. Ежегодник. Москва: Издательство «МАКС-Пресс», 2003. С. 5-31. URL: http://yearbookjapan.ru/images/book/japan_2002-2003.pdf

96. Цветова И. А. К 50-летию Либерально-демократической партии: достижения и проблемы // Актуальные проблемы современной Японии. Москва: Ин-т Дальн. Вост. РАН, 2007. Вып. XXIII. С. 4-32. URL: http://www.ifes-ras.ru/images/abook_file/apsj_23.pdf
97. Цветова И. А. Трудный старт правительства Коидзуми // Актуальные проблемы современной Японии. Москва: Институт Дальнего Востока РАН, 2003. С. 3-35. URL: http://japanstudies.ru/images/books/apsj_19.pdf
98. Цветова И. А. Япония: бизнес и политика // Проблемы Дальнего Востока. 2005. № 2. С. 90-92.
99. Цветова И. А. Япония: партии и политика обеспечения безопасности // Проблемы Дальнего Востока. 2006. № 3. С. 155-159.
100. Чугров С. В. Япония: вновь в поисках идентичности? // Мировая экономика и международные отношения. 2003. № 12. С. 72-80.
101. Чугров С. В. Япония – США: искаженное взаимовосприятие // Мировая экономика и международные отношения. 2007. № 2. С. 50-56.
102. Шилкина А. Ю. Взаимоотношения Японии и Китая в современном мире // XVII Международная конференция памяти профессора Л. Н. Когана “Культура, личность, общество в современном мире: Методология, опыт эмпирического исследования”, 20-21 марта 2014 г. Екатеринбург: УрФУ, 2014. С. 943-948. URL: http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/52021/1/klo_2014_117.pdf
103. Шлындов А. В. Япония – США: борьба с терроризмом // Актуальные проблемы современной Японии. Москва: Ин-т Дальн. Вост. РАН, 2004. Вып. XX. С. 93-102. URL: http://www.ifes-ras.ru/images/abook_file/apsj_20.pdf
104. Япония эпохи Коидзуми. Оценки и перспективы. Отв. ред. В. Рамзес. Москва: Восточная литература, 2007. 351 с. URL: <https://na5ballov.pro/lib/azia/2775-ramzes-vb-otv-sek-yaponiya-epohi-koidzumi-ocenki-i-perspektivy.html>
105. Япония: полвека правления либерал-демократов / Рук. проекта Э. В. Молодякова. Москва: АИРО-XXI. 2010. 284 с. URL: <https://book.ivran.ru/f/polveka.pdf>

106. Яценко Б. П. Трансформація фінансово-банківської системи Японії на початку XXI ст. // Суспільно-політичні трансформації в країнах Сходу на сучасному етапі. Колективна монографія. Київ: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, 2012. С. 122-132. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-6589-9/978-966-02-6589-9.pdf>